

Intervenovat v chaosu?

Článek, jehož autorem je Bernard de Bressy, byl uveřejněn ve francouzském časopise *Défense nationale* v květnu 1995. Zkráceno.

* * *

Maršál Foch řekl, že „válka je zápasem dvou vůlí“. Tato slavná definice, o níž psali dizertační práce celé generace posluchačů Válečné školy, byla dokonale aplikována na počátku našeho století. Mezi Fochem a Ludendorffem, dvěma muži téže civilizace, téže kultury a dokonce téže zkušenosti, to byla skutečně vůle „v poslední čtvrt hodině“, která rozhodla. Stejně tomu bylo předtím mezi Napoleonem a Wellingtonem. Takový případ nastal i během kubánské krize v roce 1962 mezi Kennedym a Chruščovem.

Poznamenejme, že tato definice je také základem strategie jaderného odstrašování, při němž se jedná o to, působit na vůli potenciálního protivníka tím, že se mu naznačí eventuální ztráty nikterak nesouměřitelné s cílem, který by mohl sledovat. Nicméně výrok maršála Focha i teorie odstrašování patří do oblasti „rozumného“, kde vůle jednoho stojí proti vůli protivníka přístupného logické úvaze a zasazujícího podobné zbraňové systémy.

CHAOS

Avšak na konci tohoto století tomu tak všude na planetě není. Dokonce v okamžiku, kdy můžeme určit svou polohu kdekoli na Zemi s přesností několika metrů díky síti umělých družic, kdy jiné průzkumné družice mohou na zemském povrchu rozpoznávat předměty o rozměrech několika centimetrů vidíme, že se na mapě znovu objevují „bílá místa“, pro která se až do minulého století používalo pojmu *terra incognita* (neznámá země).

Zajisté zde již není ve hře geografie, jako v dobách Julia Vernea: na mapě v jednom z jeho románů byla Antarktida znázorněna jako dva samostatné ostrovy, v jiném bylo moře kolem severního pólu považováno za prosté ledu. Nyní se jedná o *terrae incognitae* z humanitárního a politického hlediska, o celé regiony planety vystavené anarchii. Abychom uvedli jen některé z nich: Afghánistán, Somálsko, Libérie jsou země, kde jsme svědky kvazizániku pojmu státu; jde o pouhé prostory, v nichž se vede nemilosrdný zápas o moc mezi různými nekontrolovanými frakcemi, které jsou všechny mohutně vyzbrojeny.

Příčin této situace je mnoho: zde jsou to důsledky sovětské intervence, v Africkém rohu jsou to důsledky sucha, avšak všeobecně více méně souvisejí s „táním“, jež následovalo po „ledové době“ studené války. Poznamenejme, že za této nové situace otázky hranic, které byly klasickou příčinou konfliktů, ztrácejí veškerý smysl. Hranice jsou vnitřní, kmenové, etnické, náboženské a někdy dokonce jde o pouhý boj o přežití populace, která se ocitla uprostřed boje dvou nepřátelených frakcí. Počet uprchlíků se za dvacet let zdesateronásobil z 2,4 milionu na 23 miliony osob. Jde o konflikty endogenní, pokud jde o jejich původ, a heterogenní, pokud jde o jejich průběh. Stručně, jde o regiony, kde zřejmě nachází svoje uplatnění pouze matematická množina „chaosu“.

JE NUTNO INTERVENOVAT?

Mají třetí země jako Francie vojensky intervenovat v těchto zemích vydaných anarchii? Mezinárodní právo se tradičně stavělo proti tomu až do nedávna, kdy byl vynalezen pojem „právo humanitárního zasahování“.

Avšak tento pojem má daleko k tomu, aby byl všeobecně uznáván. Pojem „zasahování“ se ostatně nevyskytuje v žádném ze základních dokumentů Organizace spojených národů týkajících se intervence filantropických, státních nebo nevládních organizací. Naopak, dokument ze 14. prosince 1991 upřesňuje, že „suverenita, územní celistvost a národní jednotka“ příslušného státu musejí zůstat nedotčeny. Humanitární pomoc bude schválena pouze s jeho souhlasem a „v zásadě“ na jeho vyžádání, ačkoli taková žádost nemusí být závazná.

Proto je taková intervence často odmítána samotnými uživateli mezinárodní pomoci, nebo přesněji řečeno vedoucími frakcemi, které mají zájem na chaosu. Pokládají ji za obnovu kolonialismu a odmítají, někdy nikoli bezdůvodně, volbu pásem intervence, o níž tvrdí, že je diktována strategickými nebo jinými zájmy, zcela vzdálenými jejich problémům. Proč, například, Spojené státy intervenovaly v Somálsku a nikoli na jihu Súdánu nebo v Libérii, kde byly poměry více méně stejné? Za těchto podmínek se mnozí lidé táží, zda by v mnoha případech nebylo rozumnější ponechat zainteresované strany, aby samy vyřešily svoje záležitosti, a poskytovat jim pouze humanitární pomoc, než se pomocí zbraní stavět mezi bojující strany.

Mimoto takové vojenské intervence provázené vojenskými zájmy vytvářejí problém samotné účelnosti ozbrojených sil. „My jsme armáda Spojených států, nikoli Armáda spásy,“ protestoval William Perry, ministr obrany Spojených států, na tribuně Kongresu ve Washingtonu poté, co dostal příkaz, aby zařídil základnu ve Guantanamo pro přijetí kubánských uprchlíků. Často slýchaný výraz „vojáci míru“ je sám o sobě skutečně protikladem (*contradictio in adiecto*). Úlohou vojáků je vést válku a zvítězit v ní, úlohou politiků a diplomatů je vytvářet mír. Se snahou používat ozbrojené síly k humanitárním úkolům, což je jistě vznešený úkol, k němuž však nejsou vytvořeny, je spojeno velké riziko, že budeme vidět, jak zaniká *ultima ratio regum* (poslední argument vládců - heslo vyryté na dleších Ludvíka XIV.) na němž v konečné analýze spočívá naše bezpečnost.

Nicméně existuje situace, za níž je vojenská intervence zároveň nezbytná i oprávněná, a to pro zajištění ochrany našich státních příslušníků, jejichž život by byl ohrožen. Na tom není nic nového. Takový byl například úkol mezinárodní expedice v Číně v roce 1900.

POUČENÍ Z HISTORIE

Situace je známa. Po různých palácových revolucích císařovna Ts'eu-hi v Pekingu vykonává již jen nominální moc. Země je vydána místním bojovným velmožům a fanatickým bandám, které se nazývaly „pěsti spravedlnosti a svornosti“, na Západě označovaným jako „boxeři“, a které přísahaly, že vyhubí „cizí ďáblы“ prohlašované za odpovědné za všechna zla zatěžující Čínu. Část pravidelné armády, „Mandžuské korouhve“, se připojila k „boxerům“.

Dne 20. června 1900 byl jedním „boxerem“ zavražděn baron von Ketteler, německý vyslanec v Peking. Čtvrť, v níž byla zahraniční vyslanectví, jakož i sídlo katolické mise, byla obležena a odříznuta od ostatního světa. Byla bráněna pouze přibližně pěti stovkami mužů,

k nimž patřila i rota francouzské námořní pěchoty, která dorazila na konci května. Dotčené mocnosti se rozhodly pro vojenskou intervenci, aby tak zachránili několik stovek svých příslušníků odsouzených k jisté smrti.

Prvý pokus žalostně ztroskotál. Na rozkaz britského admirála Seymoura se záchranná jednotka vydala na pochod z lodí, které zakotvily v ústí řeky Pei-ho. Tato jednotka měla přibližně 2000 mužů, z nichž bylo 500 Britů, 500 Němců, 300 Rusů, 160 Francouzů a 100 Američanů. Odjezd se uskutečnil z Tien-tsinu v pěti železničních trénech ve směru k hlavnímu městu vzdáleném 120 km. Jednotka měla dosáhnout Pekingu dříve než za jeden den. Ve skutečnosti se zjistilo, že železnice byla na několika místech poškozena sabotáží a musela být opravována na úkor postupu. Potom byla obklíčena „boxery“ a odříznuta od Tien-tsinu. Admirál Seymour musel od pochodu na Peking upustit a nařídil pěší ústup. Měl již 70 padlých a přes 200 raněných, které bylo nutno nést. Jednotka, obklíčena, napadána ze všech stran a téměř přemožena, byla nakonec vyproštěna pomocným ruským útvarem o síle 2000 mužů. Ti, kteří přežili, dosáhli Tien-tsinu. Druhá operace, které velel ruský generál Liněvič, mohla vyrazit teprve 4. srpna s přibližně 19 000 muži, z nichž polovina byli Japonci, 4500 Rusů, 2500 Britů indické armády, 2000 příslušníků americké námořní pěchoty a 1000 Francouzů. Zahraniční vyslanectví v Pekingu byla osvobozena teprve 15. srpna po obléhání delším než tři měsíce, po proslulých „sto dnech v Pekingu“. Více než polovina obléhaných bojovníků padla nebo byla raněna.

Jaké poučení si vzít z této mezinárodní intervence, která je předobrazem moderních operací Spojených národů? Je zřejmé, *mutatis mutandis*, že zvláště tehdejší spojovací prostředky nesnesou žádné srovnání s nynějšími.

Prvou příčinou ztroskotání počáteční operace bylo zanedbání spolehlivého průzkumu, což vedlo ke značnému podcenění schopností protivníků škodit, takže tyto schopnosti byly při vyrazení považovány za málo vážné, ne-li dokonce „folkloristické“. Další důvod tohoto ztroskotání byl logistický: jednotka vyrazila směrem na Peking vlakem, jako by jela na cvičení, aniž vzala v úvahu velkou zranitelnost železnice v nepřátelském prostředí. Konečně je nutno uznat, že námořníci Seymourovy jednotky, ať byli sebestatečnější, nebyli pro takovou výpravu ani vycvičení, ani vybaveni.

Spolehlivé zpravodajství, vhodná logistika a vycvičené jednotky jsou totiž klíčovými předpoklady pro intervenci v zemi zachvácené chaosem.

JAK INTERVENOVAT?

Se zřetelem k tomuto poučení, v případě že se pro takovou intervenci rozhodne politický orgán, je otázkou, jak k ní přistupovat, aby byla realizována s maximální vyhlídkou na úspěch.

Vzhledem ke zkušenostem lze říci, že je především nutné, aby politik stanovil vojákoví úkol jak přesný, tak možný, vymezený v čase a prostoru, a potom nechal „operátory“ jednat a nesnažil se zasahovat do plnění tohoto úkolu. Na druhém místě je nutné, aby intervenční síly dorazily do prostoru svých operací pokud možno zdrženlivě, „po špičkách nohou“, a to po předběžném vyslání vysoce mobilních průzkumných skupin, vybavených výkonnými spojovacími prostředky, znalých dané země a ovládajících místní jazyk. Naproti tomu, příklad toho, co se nesmí dělat, poskytli Američané v Somálsku, když se vylodili ozbrojeni až po zuby před televizními kamerami celého světa. Vypadalo to, jako by se jednalo o cviče-

ní, avšak to nebránilo, aby američtí vojáci nepociťovali směšnost situace. Taková demonstrace síly zřejmě vede k opaku sledovaného cíle. Konečně je důležité se rychle stáhnout po splnění úkolu a co nejvíce se vyhybat tomu, aby nedošlo k zaplétání do místní politické kontroverze, která zplodila chaos.

Tato taktika byla charakterizována v americkém tisku jako „go in slow, get out fast“, který vzdal úctu, což je neobvyklé, akci francouzské armády ve Rwandě, řízené zhruba podle níže uvedeného schématu. Je to opak taktiky „bucharu“ hlášeného Pentagonem pro vnější intervence Spojených států a známé jako Weinbergerova doktrína. Ostatně, jak to Američané viděli ke své škodě v Somálsku, existují činitelé, jejichž úloha nesmí být za takových situací podceňována: jedná se o sdělovací prostředky.

ÚLOHA SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

Ať si k tomu blahopřejeme, nebo toho litujeme, musíme připustit, že v našem moderním světě prvním, kdo je v chaosu na místě, je vždy žurnalista. Jestliže je žurnalista mimoto doprovázen televizní kamerou, bude to pravděpodobně on, kdo bude stát na počátku intervence. Byla to televize, která tím, že ve všech amerických domácnostech ukazovala somálské děti umírající hladem, přiměla vládu Spojených států k okamžité intervenci proti její vůli, k intervenci, pro níž nebyly její ozbrojené síly vůbec připraveny.

Mimo to je nutno uznat, že zjišťovací možnosti současných sdělovacích prostředků převyšují možnosti nejlepších zpravodajských sítí velmocí, přinejmenším v okamžitosti událostí. Je dobře známo, že Central Intelligence Agency se dívá na televizi CNN, aby byla okamžitě informována. Tato dimenze moderních sdělovacích prostředků by měla být pečlivě brána v úvahu při každé intervenci, a to jak pro zpravodajské údaje, které mohou jejich zdroje poskytovat, tak pro důsledky, příznivé, nebo škodlivé, které může mít jejich hodnocení na průběh akce.

TAKÉ VE FRANCOUZSKÝCH MĚSTECH...

Věříme-li Hobertu Kaplanovi, autorovi moderní *Théorie du chaos*, chudoba, zločin, korupce, migrace, znečištění budou v příštím století vytvářet větší ohrožení mezinárodní stability než tradiční hraniční spory.

Opravdu můžeme zjistit zajímavou paralelu mezi bílými pásmy, která vidíme vznikat na mapě, a „šedými“ pásmy nebo pásmy „bez zákona“, která od Los Angeles, přes naše předměstí až po Moskvu vznikají ve všech velkých městech. Například v Los Angeles žije přibližně šest set gangů, často vyzbrojených samopaly, v místech, kam se policie odváží pouze ve formě „task force“ nebo „agressive patrol groups“. Avšak nepřehánějme toto srovnání. I když má stát obtíže, aby v takových oblastech vynutil respektování zákona, francouzská předměstí dosud chaosu vydána nejsou. Takový případ by však mohl nastat, kdybychom tomuto problému nevěnovali pozornost a nečinili nutná opatření všeho druhu.

Čelit současně těmto dvěma problémům chaosu, vnějšímu a vnitřnímu, bude bezpochyby jedním z velkých problémů naší bezpečnosti v příštím století.

-JN-